TIL O'RGANISHDA ADABIYOTNING AHAMIYATI: TARIXIY VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Elmurodova Nargiza
Samarqand davlat chet tillari instituti
Ingliz tili fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada til o'rganish jarayonida adabiyotning ahamiyati, ayniqsa tarixiy va zamonaviy yondashuvlar o'rganiladi. Adabiyot tilning lingvistik boyliklari, madaniy qadriyatlari va estetik imkoniyatlarini kashf qilishga yordam beradi. Qadimiy adabiyot orqali tilning kelib chiqishi, tarixiy o'zgarishlari va madaniy merosini anglash mumkin bo'lsa, zamonaviy asarlar esa hozirgi davr tili va nutq uslublarini o'rganishga imkon beradi. Ushbu maqola adabiyotning til o'rgatishdagi o'rnini yoritadi va til o'rganuvchilar uchun qimmatli bilim manbai sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: Til o'rganish, adabiyot, tarixiy yondashuv, zamonaviy yondashuv, madaniyat, estetik imkoniyatlar, lingvistik boylik, nutq uslubi

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tilni o'rganish faqatgina lingvistik qobiliyatlarni rivojlantirish bilan chegaralanmay, balki madaniyat va tafakkurni shakllantiruvchi omilga ham aylanib bormoqda. Til va adabiyot har bir jamiyatning madaniy va intellektual asosini tashkil etadi. Adabiyot, shu jihatdan, nafaqat til o'rganuvchilar uchun, balki butun dunyo miqyosida insoniy qadriyatlarni anglash va madaniyatlar o'rtasida ko'prik qurish vositasi sifatida katta ahamiyatga ega. Xorijiy tillarni o'rganishda adabiyotning ahamiyati katta, chunki badiiy asarlar orqali nafaqat lug'at boyligi oshadi, balki o'sha tilga xos madaniyat, qadriyatlar va tarbiya usullari ham o'zlashtiriladi.Bu maqolada til o'rganishda adabiyotning tarixiy va zamonaviy yondashuvlari hamda bu jarayonning afzalliklari haqida batafsil tahlil qilinadi.

Adabiyot til o'rgatishda juda muhim va ayniqsa chet tillarini o'rganishda ajralmas hisoblanadi. Adabiyot tilning eng yaxshi ko'rinishlaridan biridir.U o'quvchilarga haqiqiy materialni taklif qiladi va ularga tildan mohirona foydalanishni ko'rsatadi. Bundan tashqari, adabiyot o'quvchilarga turli funksiyalarni bajarish uchun til shakllari qanday ishlatilishini ko'rish imkoniyatini beradi. Shakl va funksiya o'rtasidagi munosabatlar adabiy asarlarda yaxshi namoyon bo'lishi mumkin.

Til tuzilishi va uslubining turli murakkabliklariga duchor bo'lgan o'quvchilarning lingvistik ongini oshirish uchun adabiyotdan foydalanish mumkin. Adabiyotdan nafaqat chet tilini o'rganishda, balki o'quv taraqqiyoti va o'quvchining kognitiv funksiyalarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda ham foydalanish mumkin. Darhaqiqat, adabiyot orqali o'quvchilar til malakasini rivojlantirishdan tashqari, savodxonlik va ma'no yaratish ko'nikmalariga ham ega bo'ladilar. Ushbu savodxonliklar vizual, eshitish, fazoviy, og'zaki bo'lishidan qat'i nazar, ular zamonaviy jamiyatda faoliyat yuritishda markaziy o'rinni egallaydi va ular zamonaviy insonlar uchun mavjud bo'lgan barcha manbalar va vakillik usullaridan bilimlarni qurish uchun ajralmas hisoblanadi.

Chet tillarini o'qitishda adabiyotning muhim ahamiyat kasb etishining sababi shundaki, badiiy matnlar chet tili o'rganilayotgan chet el xalqlarining tarixi, madaniyati, turmush tarzi va dunyosi haqidagi ma'lumotlar manbai sifatida va madaniyatlararo munosabatlarni rivojlantirish,

gumanistik madaniy boyliklar almashinuvi va shu tariqa xalqaro tushunish uchun asoslardan biri hisoblanadi.

Tarixning izlari: An'anaviy yondashuvTarixiy Yondashuvlar

O‘tmishda xorijiy tilni o‘rganish ko‘pincha ilohiyot, falsafa va qadimiy asarlar orqali amalga oshirilgan. Lotin tilida Vergiliy va Avgustin kabi yozuvchilarning asarlari til o‘rganuvchilarning qo‘lida keng tarqalgan. Ushbu asarlar yordamida o‘quvchi faqat lingvistik bilimga ega bo‘lib qolmay, balki qadimiy tamaddunlar haqida chuqur bilimga ega bo‘lgan. O‘tmishda xorijiy tillarni o‘rganishda asosan klassik adabiyotga e'tibor qaratilgan. Masalan, lotin tilini o‘rganish davrida Qadimgi Rim adabiyoti asarlari o‘quv material sifatida ishlatilgan. Bu o‘rganish jarayonida grammatikani mustahkamlash bilan birga, qadimiy dunyo haqida chuqurroq tushunchaga ega bo‘lish imkonini ham bergan. Shu tarzda tarixiy yondashuvlar tilni o‘rganishni faqat lingvistik jarayon emas, balki madaniy o‘zlashtirish sifatida qarashni ta'minlagan.

Yevropada Renessans davri til va madaniyat o‘rganishdagi yangi davrni boshlab bergan. Yunon va Rim mualliflari tomonidan yaratilgan asarlar Yevropa yoshlarining ilmiy va falsafiy dunyoqarashini shakllantirgan. Shuningdek, Yevropa Renessans davrida boshqa tillarni o‘rganish uchun Dante, Servantes kabi adiblarning asarlariga murojaat qilingan.Bu davrda xorijiy tillarni o‘rganish faqat o‘qish va grammatikani o‘zlashtirish emas, balki kengroq madaniy bilim olish vositasi sifatida ko‘rilgan. Tarixiy adabiyot asarlari orqali o‘rganilgan til esa jamiyatning axloqiy va madaniy asoslarini anglashga yordam bergan.

Bugungi kunda xorijiy til o‘rganishda zamonaviy adabiyot hamda ommaviy madaniyatning o‘rni kuchaygan. Zamonaviy dunyoda adabiyot orqali til o‘rganish usullari kengayib, yangi yondashuvlar paydo bo‘lmoqda. Internetda mavjud turli-tuman manbalar, zamonaviy yozuvchilar asarlari va film ssenariylari tilni o‘rganishni qiziqarli va jonli jarayonga aylantirmoqda. Masalan, ingliz tilini o‘rganayotgan yoshlar mashhur kitoblar, kino va seriallardan foydalanib, zamonaviy iboralarni o‘zlashtirish imkoniga ega bo‘lishadi. Bu bilan ular muloqotda ishlatiladigan turli so‘z va ifodalarni ham o‘rganishadi. Zamonaviy adabiyot orqali tilni o‘rganish jarayoni murakkab leksikaga qiziqish uyg‘otib, nutqni boyitishga yordam beradi. Ayniqsa, zamonaviy yozuvchilar asarlarida o‘ziga xos iboralar, jarangli ifodalar orqali o‘sha tilning madaniy jihatlari ham ko‘zga tashlanadi.

Masalan, ingliz tilini o‘rganishda zamonaviy asarlar va pop-madaniyat namunalari orqali oddiy va muloqot uchun qulay iboralarni o‘zlashtirish mumkin. Fransuz tilini o‘rganishda esa zamonaviy adabiyot orqali madaniyatga yaqinlashish, o‘sha tilga xosliklarni anglash osonroq bo‘ladi. Bunday yondashuvlar tilni yanada qiziqarli va samarali o‘rganishga yordam beradi.

Adabiyot tilni o‘rganishni keng va xilma-xil imkoniyatlar bilan boyitadi: 1. Til boyligi oshadi: Adabiyot o‘qish orqali o‘quvchi lug‘at boyligini sezilarli darajada kengaytiradi. Bu esa murakkab leksikani o‘zlashtirishga, ifodalarni ko‘paytirishga yordam beradi.

2. Madaniy anglash hosil bo‘ladi: Adabiy asarlar til o‘rganuvchiga madaniyat, qadriyatlar va urf-odatlarni o‘zlashtirishda yordam beradi. Shunday qilib, u o‘rganilayotgan tilning xalqiga yaqinroq bo‘ladi.

3. Ijodiy va tahliliy tafakkur rivojlanadi: Badiiy asarlar orqali o‘quvchi chuqur tahlil qilishni, ijodiy tafakkur bilan yondashishni o‘rganadi. Bu esa uning umumiy bilim va qobiliyatini oshiradi.

4. Til bilan amaliy ishlash imkoniyati: Zamonaviy adabiyot kundalik iboralarni o‘rgatadi, tilni oddiyroq va qulayroq shaklda o‘zlashtirish imkonini beradi. Bu esa o‘quvchining muloqotda ishonch bilan so‘zlashiga yordam beradi.

Tarixiy va zamonaviy adabiyotlarni birlashtirish tilni to‘liqroq o‘rganishga imkon yaratadi. Klassik asarlar o‘quvchiga tilning tarixiy asoslarini o‘rgatsa, zamonaviy asarlar orqali u hozirgi madaniy hayotdan xabardor bo‘ladi. Bu jarayonda turli davr va madaniyatlarni bilish tilda erkin va to‘liq muloqot qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, tilni adabiyot orqali o‘rganish lingvistik bilim bilan birga madaniyatni ham o‘zlashtirish imkonini beradi.Adabiyot tilning rang-barangligini, xalqning o‘ziga xosligini ochib beradi. Tarixiy va zamonaviy adabiyot uyg‘unligi esa tilni o‘rganishni chuqurroq va boyroq tajribaga aylantiradi. Bu esa, o‘z navbatida, madaniy qiyofalar va tafakkur uyg‘unligini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Salieva Z.Z. “Language learning and teaching. Practice and theory” Samarkand State Institute of Foreign languages.Samarkand-2017-80p.
2. Begbudieva P. ENHANCING LANGUAGE PROFICIENCY THROUGH INTEGRATED ASSESSMENT PRACTICES IN EFL CLASSROOMS //Asian journal of scientific research and innovations. – 2026. – Т. 1. – №. 2. – С. 309-314.
3. Begbudieva P. ENHANCING COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING THROUGH AUTHENTIC MATERIALS: A PEDAGOGICAL FRAMEWORK FOR MIDDLE-STAGE LEARNERS //Asian journal of technology and applied sciences. – 2026. – Т. 1. – №. 1. – С. 94-97.
4. Begbudieva P. ENHANCING COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING THROUGH AUTHENTIC MATERIALS: A PEDAGOGICAL FRAMEWORK FOR MIDDLE-STAGE LEARNERS //Asian journal of technology and applied sciences. – 2026. – Т. 1. – №. 1. – С. 94-97.
5. Bahodirovna T. T. FEATURES OF THE MANIFESTATION OF COGNITIVE BIASES IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2026. – Т. 52. – С. 8-10.
6. Бакулина Е. А. и др. Практико-ориентированное обучение бакалавров педагогического вуза использованию информационных технологий в профессиональной деятельности //Мир науки. Педагогика и психология. – 2019. – Т. 7. – №. 6. – С. 42.
7. Bakhodirovna T. T. Distinctive Features of Creativity with S. maugham on the Example of Works" the Moon and a Sixpence" //JournalNX. – Т. 7. – №. 03. – С. 259-261.
8. Тагаева Т. Индивидуальные особенности художественного стиля УС Моэма //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 132-137.
9. Bahodirovna T. T. The Use of Stylistic Devices in the Creation of Literary Images in S. Maugham's Novel “the Moon and Sixpence” //JournalNX. – Т. 7. – №. 10. – С. 116-119.
10. Тагаева Т. Б. ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ В СЕМАНТИКЕ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ //Культурные инициативы. – 2018. – С. 205-207.
11. Тагаева Т. The system of personages in WS Maugham's works //Диалог, интеграция наук и культур в процессе научного и профессионального образования. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 116-118.

12. Tagayeva T., Amanova S. Stylistic Peculiarities of Literary Text in Creative Works of Bernard Shaw //2024: Humanistic Role of Language and Literature in the Contemporary Globalization. – 2024.
13. Расулова, Сохиба Улуғбековна. "В. ИРВИНГ ИЖОДИДА “АЛ-ҲАМРО” РОМАНИДАГИ АРАБЧА СЎЗЛАРИНИНГ АСОСИЙ ТУРЛАРИ ВА ТАРЖИМАШУНОСЛИК МУАММОЛАРИ." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 2.5 (2022): 862-871.
14. Rasulova, Sokhiba Ulugbekovna. "INTERPRETATION OF THE EASTERN SUBJECT IN THE WORK OF WASHINGTON IRVING." *Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI века* (2021): 76-81.
15. Rasulova, Sokhiba Ulugbekovna. "NOVELISTIC SKILL OF WASHINGTON IRVING." *Культурные инициативы* (2020): 308.
16. Rasulova, S. U. "TEACHING LISTENING COMPREHENSION THROUGH PODCASTS AND AUDIOBOOKS." *TADQIQOTLAR* 73.2 (2025): 189-192.
17. Rasulova, S. U. "TEACHING LISTENING COMPREHENSION THROUGH PODCASTS AND AUDIOBOOKS." *TADQIQOTLAR* 73.2 (2025): 189-192.
18. Zokirovna Z. S. WRITING AS A PRODUCTIVE SKILL: ENHANCING LEARNING, PROBLEM-SOLVING AND COMMUNICATION //SO ‘NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI. – 2024. – Т. 7. – №. 12. – С. 15-18.
19. Zokirovna S. Z. et al. THE IMPORTANCE OF MOTIV AND MOTIVATION IN ACHIEVING GOALS //YANGI O ‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 478-481.
20. Zokirovna S. Z. et al. THE IMPACT OF TECHNOLOGY ON ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION //YANGI O ‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 474-477.